

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

לפני כבוד השופטת, סגנית הנשיאה ו. פלאוט, אב"ד
כבוד השופט צ. ויצמן
כבוד השופטת צ. גרדשטיין פפקין

מערער י. מ.
ע"י ב"כ עוה"ד ש. ולנר ועוה"ד י. ריין

נגד

משיבים 1. י. מ.
2. י. ח.
שניהם ע"י עוה"ד ר. חורי

פסק דין

1 בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בראשון לציון
2 (כב' הש' ע. אליאס) מיום 8.5.23 במסגרתו מצא בית המשפט לאשר פסק בורר מיום
3 23.6.21 העוסק במחלוקת עיסקית בין הצדדים.
4

5 ביום 21.9.23 ניתנה הרשות לערער על פסק הדין (ראו החלטת כב' סגנית הנשיאה
6 הש' ו. פלאוט). הדיון להלן הוא בערעור גופו.
7

8 רקע הדברים

9
10 1. המערער והמשיב 1 הם אחים. המשיב 2 הוא מכר של האחים. הצדדים
11 מתגוררים בפריס ואינם דוברי עברית אלא ערבית-תוניסאית, שכן בעבר התגוררו
12 בתוניס. הם עשו במהלך חייהם עסקים רבים בתוניס ובצרפת בתחומים שונים ובכלל
13 זה זהב ונדל"ן, ודומה הדבר כי אף עשו חיל בעסקיהם הרבים.
14

15 2. אלא שבין הצדדים התגלע סכסוך שהורתו בעסקת מקרקעין בצרפת (להלן-
16 פרויקט וישי). מדובר בעסקת מקרקעין שלא עלתה יפה ובשלה צפו ועלו משקעי
17 העבר בין הצדדים והם העלו מן האוב מחלוקות והתחשבנויות ישנות. מעת שפרץ
18 הסכסוך שהוביל להערכת היחסים שבין בני המשפחה, פנו הצדדים לבית הדין לצדק
19 באלעד וחתמו ביום 25.2.20 על "שטר בוררין" לפני הבוררים – הרב סרוסי ושני

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 דיינים נוספים, הופיעו לדיון אחד שהתקיים באותו היום, הגישו מספר חודשים לאחר
2 הדיון סיכומי טענות בכתב, וביום 23.6.21, למעלה משנה לאחר הדיון היחיד
3 שהתקיים בעניינם, ניתן פסק בורר בן עמוד אחד.

4

5 בפסק הבורר חוייב המערער לשלם לאחיו (המשיב 1) סך של 1.1 מיליון אירו ולשלם
6 למשיב 2, סך של 1.25 מיליון אירו. פסק הבורר אינו כולל נימוקים כלשהם (להלן-
7 פסק הבורר).

8

9 3. המערער עתר לביטול פסק הבורר לפני בית משפט קמא ומנגד ביקשו
10 המשיבים לאשרו. המערער טען בתמצית כי יש לבטל את פסק הבורר מכמה טעמים
11 - פסק הבורר לא ניתן במועד הקבוע בדין אלא כשנה וארבעה חודשים אחר סיכומי
12 הצדדים, ההליך לא נוהל כראוי, ובין היתר, לא ניתנה לו זכות טיעון כדבעי. סיכומי
13 הוגשו לפני סיכומי המשיבים על אף שהוא היה למעשה הנתבע בהליך הבוררות.
14 סיכומי המשיבים, לא הובאו לידיעתו ולא היתה לו אפשרות להגיב עליהם, כך לא
15 הומצאו לו פרוטוקולי הדיונים של הליך הבוררות, אף שהומצאו לצד שכנגד. המערער
16 מציין כי לא הבין על מה חתם עת הוחתם על כתב הבוררות וכי שטר הבוררות אינו
17 מגדיר את המחלוקת שנמסרה לבוררות. הדיון לפני בית הדין ארך כשעה בלבד,
18 כששני הצדדים לא היו מיוצגים. פסק הבורר שגוי, שכן לא זו בלבד שאינו חייב
19 למשיבים מאומה, הם אלו החייבים לו כספים בשל התחשבוניות עסקיות שונות מן
20 העבר. עוד נטען כי הרב גבריאל סרוסי, אחד מדייני בית הדין לצדק באלעד אשר
21 שימשו כבוררים, מכיר את המשיב 1 וקיים עמו קשרים. עוד טען המערער כי הליך
22 הבוררות נכפה עליו ע"י המשיבים שאיימו עליו כי אם לא יעתר לבוררות הם ילשינו
23 עליו לשלטונות צרפת אודות עסקיו הבלתי החוקיים והעדר דיווח לרשויות המס.

24

25 4. המשיבים טענו, בקצרה, כי יש לאשר את פסק הבורר. המערער לא הודיע
26 לבית הדין כי אינו מחוייב לבוררות משום שפסק הבוררות לא ניתן במועד, כנדרש
27 בחוק. המערער ידע והכיר היטב את תוכנו של שטר הבוררות, התוכן הוסבר לו היטב
28 ע"י הרב סרוסי, שהיה מוכר ומקובל על שני הצדדים. כך הוסכם בשטר הבוררות כי
29 פסק הבורר לא יכלול נימוקים ואינו כפוף לסדרי דין. הדיון ארך משך כ - 3 שעות,
30 במהלכו שטח כל צד את מלוא טענותיו, ניתנה לצדדים אפשרות להגיש לאחר מכן

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 סיכומי טענות והם עשו כן. אין חשיבות לסדר הבאת הטענות שכן כל שנדרש
2 מהצדדים הוא לסכם בכתב את שטענו כבר לפני הבוררים בע"פ. יתר על כן, לא
3 נגרם למערער כל נזק מפסק דינם של הבוררים ולא עולה ממנו כל עיוות דין, ולמעשה
4 החיוב שהושת על המערער קרוב יותר לטענותיו מאשר לטענות המשיבים.

5

6

פסק דינו של בית משפט קמא

7

8 5. בית המשפט דחה את תביעת המערער לביטול פסק הבורר וקיבל את תביעת
9 המשיבים לאישור פסק הבורר. בית המשפט עמד על כך שאמת המידה להתערבות
10 בפסק בורר היא מחמירה וכי אין בית המשפט יושב כערכאת ערעור על פסק דינו של
11 בורר. התערבות בית המשפט בפסק בורר תעשה רק מקום בו קיימת עילת ביטול על
12 פי החוק. לכן בית המשפט מקפיד ובודק, גם כאשר העילות מופיעות כשהן מבוססות
13 כביכול על עילות הביטול של סעיף 24 לחוק הבוררות התשכ"ח – 1968 (להלן - חוק
14 הבוררות), אם אין הן אלא טענות ערעור בלבד, אחר, ביטול פסק הבורר היא החלופה
15 האחרונה והחריגה אליה יפנה ביהמ"ש, רק כאשר שוכנע בהתקיימותה של עילת
16 ביטול כאמור בחוק הבוררות, וכי נגרם עיוות דין וכי לא ניתן לתקן או להשלים את
17 הפסק.

18

19 6. בית המשפט קבע כי שני הצדדים הכירו את הבורר הרב סרוסי, אשר חיתן
20 ילדיהם, והם אף התפללו בבית הכנסת בו התפלל, וכי דווקא בשל היכרותם זו
21 וכיהודים דתיים מאמינים הם היו מעוניינים שהוא ישב כבורר בעניינם.

22

23 בית המשפט קבע כי הרב סרוסי דיבר את שפתם של הצדדים, ערבית-תוניסאית,
24 והכיר היטב את המנטליות שלהם. בהיעדר יכולתם של הצדדים להגיע לכדי
25 הסכמות, הם הפקידו את ההכרעה בידי בית הדין באלעד בראשותו, בדרך מקוצרת,
26 והסכימו כי לבית הדין סמכות בכל עניין פרוצדורלי. עוד הוסכם על הצדדים כי פסק
27 הדין שיינתן לא יהיה מנומק ולא יהיה כפוף לסדרי דין. בית המשפט עמד על כך
28 שהייתה לצדדים מניעה להתדיין בבתי משפט אזוריים בצרפת כיוון שעסקינן
29 בעסקאות שחלקן לא דווח לרשויות המס שם.

30

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

7. בית המשפט קבע כי בניגוד לטענות המערער, נושאי המחלוקת הוגדרו בשטר הבוררות, צוין בו כי הבוררות תכלול את כל הסכסוכים בין הצדדים, וכן פטר שטר הבוררות את הדיינים הבוררים מסדרי דין, מניהול פרוטוקול ומנימוק פסק הדין.
- כך נקבע כי המערער הבין היטב את תנאי שטר הבוררות, הדברים הוסברו לו ע"י הרב סרוסי, והוא נחתם על ידי שלושת הצדדים מול דייני בית הדין לאחר הסבר מפורט באשר למשמעותו. עוד צוין כי לא באה מצדו של המערער כל טרזניה בכל שלבי ניהול הבוררות, לרבות בזמן הגשת הסיכומים מטעמו, והורתן של טענותיו, אשר באו רק לאחר מתן הפסק, באי שביעות רצונו מתוכנו.
- בנוסף, לא התקבלה גרסת המערער כי הדיון ארך שעה אחת בלבד וניתן אמון בגרסת המשיבים לפיה הדיון ארך לא פחות משלוש שעות. ומכל מקום, הצדדים הסכימו מראש ומדעת לדיון מקוצר כאמור, ע"מ לסיים הסכסוך בדרך מהירה ככל הניתן. לאחר הדיון הגישו הצדדים כתבי סיכומים ועיון בהם מגלה כי כל אחד מהצדדים שטח כלל טענותיו, לרבות פירוט בקשר למחלוקות בעניינים הנוספים שאינם פרויקט וישי הנזכר. המערער הודה כי היה רשאי לצרף כל מסמך לכתב סיכומיו אולם בחר שלא לעשות כן. יוצא אפוא כי זכות הטיעון של המערער לא נפגעה והייתה זהה לחלוטין לזכות הטיעון של הנתבעים. מדובר אמנם בזכות טיעון מקוצרת, אולם כך הסכימו הצדדים מראש ובכתב, בהבנה מלאה, ע"מ לקצר ההליך, כאמור.
8. בית המשפט הוסיף ודחה את טענת המערער באשר למועד מתן פסק הדין אחר שהוכח שהמערער לא הודיע מראש על הסתייגותו לבית הדין ביחס לאיחור במתן פסק הדין (ראו סע' 26(ג) לחוק הבוררות). כך נדחתה הטענה כי הליכי הבוררות נכפו על המערער על ידי המשיבים. טענה זו לא נכללה בכתב התביעה, ממילא היא בגדר הרחבת חזית, ומכל מקום בית המשפט שוכנע כי המערער נתן הסכמתו המלאה והחופשית להליך האמור.
9. אך יותר מכך, בית המשפט קבע כי אף אם הייתה מוכחת אחת העילות הנזכרות בסע' 24 לחוק הבוררות הרי שאין לבטל את פסק הבורר כיוון שלא נגרם כל עיוות דין למערער. עיקר המחלוקת שבין הצדדים הייתה ביחס לפרויקט וישי והאם

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 הכספים שניתנו על ידי המשיבים למערער ביחס לאותו פרויקט הם בגדר הלוואות
2 שעל המערער להשיב או כספים שמגמתם הייתה יצירת שותפות בין הצדדים, שאז,
3 ככל שהפרויקט לא עלה יפה כלכלית (וכך אכן היה, שכן נטען שעסקינן ברכישת בנין
4 דירות אשר השלטונות מבקשים להרסו בהיותו מבנה מסוכן ומכאן שערכו ירד),
5 צריכים הצדדים להיות שותפים בהפסדים. בית המשפט קבע כי הלכה למעשה
6 המערער הודה במהלך הדיון לפניו כי הכספים שניתנו על ידי המשיבים היו הלוואה.
7 לפיכך פסק הבורר המחייבו בהחזר תשלומים למשיבים אינו מקפחו.
8

9 10. מכלל האמור, אושר פסק הבורר והמערער חוייב בהוצאות משפט בשיעור של
10 20,000 ₪.

11 תמצית טענות המערער

12
13
14 11. בית המשפט התעלם מקיצוניות פסק הבורר, בהליך של שעה חויב המערער
15 בסכום של כשמונה מיליון ש"ח. מבלי להציג את פרוטוקול הדיון, מבלי ששניים מבין
16 הבוררים מבינים את שפתם של הצדדים (ערבית תוניסאית), מדובר בסכסוך עסקי
17 מורכב המצריך התעמקות בפרטים רבים אשר כלל לא התבקשו על ידי הבוררים. עוד
18 הוכח כי המערער אולם על ידי הצד שכנגד להגיע לבוררות שאם לא כן ילשינו עליו
19 לשלטונות המס.
20

21 ואולם עיקר טענת המערער, ובכך גם התמקדו באי כוחו בדיון לפנינו, הוא בטענתו
22 לפגיעה בעקרונות הצדק הטבעי בניהול הליך הבוררות עניין המצדיק את ביטולו של
23 פסק הבורר מכוח סעי' 24 (4) לחוק הבוררות וזאת מאחר שסיכומי המערער הוגשו,
24 לבקשת הבוררים, שמונה חודשים לאחר הדיון, טרם שהוגשו סיכומי המשיבים, על
25 אף שהם היו אמורים להגיש הסיכומים קודם לסיכומיו (מעצם היותם תובעים שם),
26 ומבלי שנמסרו לעיונו סיכומיהם שהוגשו לאחר שהוגשו סיכומיו. כך, לא ניתנה לו
27 כל הזדמנות לעיין בסיכומי המשיבים ולהגיב עליהם. מאידך המשיבים קיבלו את
28 סיכומי המערער ועיינו בהם. אך יותר מכך - מתוך עיון, בדיעבד, בסיכומי המשיבים
29 הסתבר למערער כי המשיבים צירפו מסמכים מזויפים (כך לטענתו) ובכללם הסכם

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 לרכישת המקרקעין הנטען כמזויף ומעריך את שווי המקרקעין בשווי הנמוך בשיעור
2 ניכר משוויים האמתי.

3

4

תמצית טענות המשיבים

5

6 12. אין כל עילה להתערבות בפסק הבורר, פסק הבורר מחייב את המערער בסכום
7 נמוך מהסכום שהוא הודה שהוא חייב למשיבים, המערער הודה כי לווה מהמשיבים
8 יחדיו כספים בשיעור של 2.470 מיליון יורו אך חויב להחזיר להם רק 2.350 מיליון
9 יורו, כך בסיכומיו של המערער עצמו בבית הדין. גם אין ממש בטענה שהבוררים לא
10 הבינו את שפת הצדדים שכן הוכח שהרב סרוסי שולט בשפה הערבית תוניסאית וכי
11 הוא תרגם והבהיר היטב את הנטען לשני הבוררים הנוספים שישבו לצדו. נשללו,
12 עובדתית, טענות המערער להיכרות בלבדית של המשיבים עם הבורר, וכן טענותיו
13 בעניין אי הבנתו את שטר הבוררות ותנאיו, כמו גם טענותיו בעניין אורכו של הדיון
14 לפני הבוררים - ואין להתערב בקביעות העובדתיות של הערכאה הדיונית. אין זה
15 נכון כי מי מהמשיבים קיבל את פרוטוקול הבוררות, שכן לא נערך פרוטוקול ממילא
16 איש לא יכול היה לקבלו, עדות המשיב 1 לעניין קבלת פרוטוקול כוונה למעשה
17 לקבלת סיכומי הצד שכנגד. טענת המערער לאיומים לצורך פנייה לבוררות היא בגדר
18 הרחבת חזית ולא נטענה כלל בבקשה לביטול פסק הבורר, לא נגרם למערער כל נזק
19 בכך שלא ראה את סיכומי המשיבים שכן בכל מקרה לא נקבעה לו זכות תשובה.

20

21

****

22

23 13. אחר שעיינו ארוכות בטענות הצדדים, ואחר שבאי כוחם אף שטחו בפנינו
24 טענותיהם בע"פ באריכות אך בטוב טעם ודעת, מצאנו לקבל הערעור וזאת מהטעמים
25 שיפורטו להלן.

26

27 מושכלות ראשונים כי התערבותה של הערכאה השיפוטית בפסק בורר
28 מצומצמת לעילות הביטול המוגדרות בחוק הבוררות, עילות ביטול אותן יש לפרש
29 בצמצום וזאת מתוך הרצון לעודד את תכליתו של מוסד הבוררות כמערך יעיל והוגן

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

- 1 לפתרון סכסוכים מחוץ לבית המשפט (רע"א 3680/000 גמליאלי נ. מגשימים כפר
2 שיתופי (2003); רע"א 9808/02 כץ נ. מילמן (2004)).
- 3 מתוך שכך אף נקבע כי הצדדים יכולים להשפיע באופן מהותי על עיצוב תוכן
4 הבוררות, מסגרת הסמכויות הנתונות לבורר ואופי הדיוני של הבורר, והדבר מאפשר
5 הכרעה בלא כבילות לדין המהותי, לסדרי הדין ולכללי הראיות (ע"א 4886/00 גרוס נ.
6 קידר (2003); ע"א 241/81 שמן תעשיות בע"מ נ. חברת תבלין בע"מ (1985))
- 7 14. בצד זה, מקומה החשוב של הבוררות כאמצעי להכרעה בסכסוך אינו מייתר
8 את הצורך בפיקוח שיפוטי על הבוררות, המותווה בחוק הבוררות וזאת על מנת
9 להבטיח את תקינותם וטוהרם של הליכי הבוררות ואת הפעלתם בדרך דיונית יעילה
10 ואת ביסוס פסק הבורר על אמות מידה התואמות מושגי יסוד שבתקנת הציבור.
- 11 ועיקר - בית-המשפט הבוחן את הפסק אינו דן בו כערכאת ערעור, ואין הוא אמור
12 לבחון אם צדק הבורר בקביעותיו או טעה בהן על-פי הדין, שהרי עילת הביטול בגין
13 טעות על פני הפסק אינה נמנית עם עילות הביטול, ובוודאי שאין בוחן שאלות
14 אלה מקום שהבורר משוחרר מן הדין המהותי ואף מסדרי הדין והראיות, כפי המקרה
15 הנדון. (ע"א 594/80 אליאב נ' "הסנה" חברה ישראלית לביטוח בע"מ (1982); ע"א 393/79
16 סטלה שירותי מכונות בע"מ נ' חברת נתיבי איילון בע"מ (1982)).
- 17 15. ואם כן, בהמשך לדברים הנזכרים, נקדים ונאמר כי אנו מקבלים את קביעותיו
18 העובדתיות של בית משפט קמא לגבי מרבית טענותיו של המערער ובכלל זה :
19 (1) דחיית טענותיו ביחס לאי הבנת המשמעות של שטר הבוררות - אחר שהוכח
20 שהצדדים פנו ביודעין לרב סרוסי ובית דינו מתוך היכרותו אותו ואחר שזה הסביר
21 להם את משמעות שטר הבוררות ותוכנו והם אף חתמו עליו. אין אדם חותם על
22 מסמך שהוא אינו מבינו ובית המשפט אלא במקרים חריגים בהם נאנס לעשות זאת
23 ובית המשפט שוכנע שאין אלו הנסיבות בנדון.
- 24 (2) דחיית טענותיו באשר לכך אופן ניהול הדין הפרונטלי לפני הבוררים - הוכח כי
25 הצדדים כולם טענו את טענותיהם לפני הרכב הבוררים יחדיו, ושמעו איש טענותיו
26 של משנהו.
- 27 (3) הוכח כי הרב סרוסי מבין בשפה הערבית תוניסאית וכי הטענות תורגמו על ידו
28 לשאר הדיינים.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 (4) הוכח כי לא נוהל פרוטקול וכי לא הייתה חובה לעשות כן נוכח האמור בשטר
2 הבוררות הפוטר מעריכת פרוטוקול, כך גם המשיבים לא קיבלו פרוטוקול בניגוד
3 לטענת המערער.

4 (5) נקבע על ידי בית משפט קמא, לאחר שמיעת ראיות לעניין זה, כי הדיון נערך פרק
5 זמן של כשלוש שעות, והוסכם כי הצדדים יסכמו ויעלו טענותיהם כפי שנטענו בדיון
6 על הכתב.

7
8 16. כך מצאנו לאמץ את קביעת בית משפט קמא כי אין מקום לטענת המערער כי
9 נאנס לפנות להליך בוררות בשל איומיהם של המשיבים כי ילשינו עליו לרשויות המס
10 בצרפת, הן מחמת העובדה שטענה זו לא הועלתה בכתב התביעה לביטול פסק הבורר
11 והן מחמת פסיקתו של בית המשפט שאין באמירה כי מעשה ידווח למשטרה או
12 לרשויות החוק משום איום המצדיק ביטול הסכמה מחמת אונס או עושק, והן מחמת
13 זה שהטוען לאונס מסוג זה צריך לעתור תחילה לביטול הסכם הבוררות ולא להמתין
14 למתן פסק הדין ולעתור אז לביטולו (וראו לעניין זה, כדוגמה – תמ"ש 78119/98 ג.ח.
15 נ' י.ח. (2006); ת"פ 332/83 מד"י נ. שומכר (1983); ע"פ 257/79 סווירי נ. מד"י (1980)).

16
17 17. אחר שהסרנו מעל שולחנינו את האמור, נותר לנו להתייחס לטענתו העיקרית
18 של המערער, כפי שהודגשה לפנינו בדיון, והיא כי בנדון התקיימה פגיעה ממשית
19 בעקרון הצדק הטבעי בשל כך שהמערער, שהוא למעשה הנתבע בהליך וכך אף הוגדר
20 בכתבי הטענות של הצדדים, הגיש את סיכומיו בכתב קודם לקבלת סיכומי המשיבים
21 שהיו למעשה התובעים בבוררות וכי הוא לא ידע כלל על הגשת סיכומי התובעים
22 אשר לא הועברו לעיונו, על אף שסיכומיו שלו עמדו לפני המשיבים אשר יכלו להגיב
23 עליהם. לטענת המערער, בסופו של יום ובדיעבד אף הסתבר לו כי המשיבים צירפו
24 לכתב סיכומיהם מסמכים מזויפים (כך לטענתו) באשר לשווי הנכס נשוא הפרויקט
25 בויש, עניין שהיה בו להשפיע על תוצאות פסק הדין.

26
27 לטענת המערער עניין זה מקנה לו את עילת הביטול הנזכרת בסע' 24 (4) לחוק
28 הבוררות ובלשונו -

29 "(4)לא ניתנה לבעל-דין הזדמנות נאותה לטעון טענותיו או
30 להביא ראיותיו";

31

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 לטענת המערער, כיוון שהוא הגיש סיכומיו לפני הגשת סיכומי המשיבים ומכיוון
2 שסיכומי המשיבים כלל לא הועברו לעיונו, הוא לא יכול היה להגיב לטענותיהם ולא
3 יכול היה לטעון לזיופם של המסמכים הנזכרים.

4

5 18. המשיבים, אשר הודו כי עיינו בסיכומי המערער ורק לאחרי כן הגישו את
6 סיכומיהם שלהם, לא ידעו לומר בוודאות האם סיכומיהם הועברו לעיון המערער.
7 הם הודו כי לא העבירו בעצמם את הסיכומים לעיון המערער, אך סברו והניחו כי
8 הבוררים הם שהעבירו את הסיכומים לעיון המערער כשם שסיכומיו הועברו לעיונם.

9

10 לטענתם, אין זה נכון כי המערער הוא הנתבע בהליך, שכן לכל אחד מהצדדים היו
11 תביעות כספיות כנגד משנהו וברי כי אחד מהצדדים היה צריך להגיש סיכומיו
12 בתחילה. זאת ועוד, צויין מפורשות בשטר הבוררות כי אין הבוררים כפופים לסדרי
13 הדין ולכללי הראיות, כך שגם אם לא ניתנה הזדמנות למערער לעיין בסיכומי וטענות
14 המשיבים אין בכך מאומה. עוד נטען כי אמנם צורפו מסמכים לטיעוניהם, אולם
15 המסמכים שצורפו על ידם כבר הוצגו על ידם לפני הבוררים במסגרת הדיון
16 שהתקיים. ומכל מקום לצרופות שצורפו על ידם לא הייתה כל השפעה על פסק
17 הבורר, שכן אין עניינו של הפסק בשווי הנכס אלא בשיעור חובו של המערער כלפיהם
18 ומעת שזה הודה במפורש כי הוא לווה מהם סכומים שאף עולים על הסכום שנפסק
19 הרי שלא נגרם כל עיוות דין ואין כל מקום לביטולו של פסק הבורר נוכח הוראת סע'
20 26 (א) לחוק הבוררות ובלשונו -

21 "בית המשפט רשאי לדחות בקשת ביטול על אף קיומה של אחת
22 העילות האמורות בסעיף 24, אם היה סבור שלא נגרם עיוות
23 דין".

24

25 19. תחילה יאמר כי מאחר ואין לפנינו פרוטוקול של הדיון שהתקיים לפני
26 הבוררים, ואף לא קיים כלל תיק בוררות כפי הודעת הבוררים, הרי שלא ניתן לשלול
27 את טענת המערער כי סיכומי המשיבים לא הועברו לידי הבוררים שכן אין
28 כל ראיה שהדבר נעשה. לכך יש להוסיף שהמשיבים עצמם הודו שהם לא העבירו את
29 סיכומיהם לידיעת המערער וכי אין הם יודעים האם הבוררים העבירו את הסיכומים
30 מיוזמתם למערער, כפי שלטענתם העבירו אליהם את סיכומי המערער. מתוך שכך
31 בפן העובדתי לא נותר לנו אלא לקבל את טענות המערער כי סיכומי המשיבים לא

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 הועברו לידיו. יתר על כן, בהעדר פרוטוקול אין גם מקום לקבל את טענת המשיבים
2 כי המסמכים שצורפו לסיכומיהם הוצגו במסגרת הדיון לפני הבוררים, עניין המוכחש
3 על ידי המערער.

4
5 וזאת יש להדגיש, צד לא אמור לצרף לסיכומיו ראיות. אשר על כן, מרגע שצירפו
6 המשיבים ראיות לסיכומיהם, ואין על כך חולק, סביר בעינינו דווקא לקבל את טיעוניו
7 של המערער כי ראיות אלו לא צורפו קודם לכן, שאם כך היה לא היו מצורפי בשנית
8 לכתב הסיכומים של המשיבים.

9 20. ואם כן - מה משמעות הדבר כי סיכומי המשיבים לא הוצגו והובאו לידיעת
10 המערער, שעה שסיכומי המערער הובאו לידיעת המשיבים קודם להגשת סיכומיהם
11 שלהם? לסברתנו התשובה היא שיש בכך פגיעה בכללי הצדק הטבעי. אין זה ראוי
12 שהליך משפטי מתנהל באופן שצד אחד רואה טענותיו וראיותיו של חברו ואילו חברו
13 מנוע מלעיין בטענותיו ולהגיב עליהם במידת הצורך. יפים לעניין זה דברי השופט מ'
14 חשין ברע"א 98080/02 כץ נ' מילמן, (2004) פסקה 10 :

15 "כללי הצדק הטבעי מחייבים בהליכי בוררות, ופירוש הדברים
16 הוא, כי חובה היא המוטלת על בורר ליתן הזדמנות לבעלי-הדין
17 לעיין בחומר הראיות המצוי לפניו, לחקור עדים, ולהוסיף ולטעון
18 טענותיהם במלואן. וכך, אין לשמוע עדים מבלי ליתן לצד השני
19 הזדמנות ראויה לחוקרם, ואין לקבל מסמכים מבלי שיוצגו לפני
20 בעלי-הדין כדי שאֵלה יוכלו להגיב עליהם" (הדגשה שלנו)

21
22 חומרת הדברים מתחדדת כאשר המערער הוא זה שנדרש להגיש סיכומיו קודם
23 לסיכומי המשיבים, אף שנראה כי הוא הוגדר כנתבע בהליך הבוררות כעולה מכותרת
24 סיכומי הצדדים בבוררות. דומים הדברים לשמיעת בעל דין ללא שמיעת הצד שכנגד,
25 שהרי בהעדר קבלת סיכומי הצד שכנגד לא יודע המערער על מה הוא נדרש להגיב
26 ולא יזו ראיה אותה מבקשים המשיבים לצרף לסיכומיהם עליו להתנגד. לעניין זה
27 יפים אזהרותיו של רבי יצחק קארו, דודו של בעל השולחן ערוך, מפני עניינים
28 הגורמים לעיוות הדין ובראשן האזהרה שלא תבוא טענת בעל דין ללא נוכחות וידיעת
29 בעל הדין האחר –

30 "לפי שהדיין יעוות הדין לאחת מחמש סיבות. האחד, לפי
31 ששמע לאחד מבעלי דינן קודם שיבוא בעל דין חבירו והטעים

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 טענותיו לבית דין, לזה אמר: "שמוע בין אחיכם"..." (ספר
2 תולדות יצחק, פרשת משפטים)
3

4 21. אומנם בנדון קיימו הבוררים דיון בנוכחות שני הצדדים יחדיו, ואולם עצם
5 קיומו של הדיון לא היה בו די על מנת לאפשר את מתן פסק דינם של הבוררים, ואלו
6 ביקשו את הצדדים לסכם את טענותיהם ולהעלותן על הכתב. סיכום הטענות ערך
7 חודשים רבים שכן הדיון התקיים בחודש פברואר 2020 אך כתב טענותיו/סיכומיו של
8 המערער הוגש רק שמונה חודשים לאחריו כן באוקטובר 2020, במועד לא ידוע לאחר
9 כן הוגשו טיעוני/סיכומי המשיבים ופסק הדין ניתן רק בחודש יוני 2021. במצב דברים
10 שכזה יש להניח כי הבוררים יזכרו את הנטען לפנייהם כעת בכתב יותר מאשר את
11 הנטען בדיון בע"פ חודשים רבים קודם לכן, לגביו לא נערך כל פרוטוקול. עינינו
12 הרואות, מדובר בהליך דיוני חשוב של פירוט טענות הצדדים בכתב, פירוט שעל פי
13 תכתובת הוואטסאפ שצורפה על ידי המשיבים, הבוררים לא היו מוכנים ליתן את
14 פסק דינם לפני שיקבלו את הטיעונים בכתב. משמע שהבוררים ייחסו משמעות רבה
15 לאותם טיעונים/סיכומים.

16
17 והנה, הליך זה נעשה באופן לא שקוף מבחינתו של המערער, אשר היה עיוור לטענות
18 המשיבים בכתב, שכלל לא הובאו בפניו, ובכך נעשתה פגיעה של ממש בכללי הצדק
19 הטבעי מבחינתו.

20
21 22. אשר לעצם הסכמת הצדדים בשטר הבוררות באשר לאי מחויבות הבוררים
22 לסדרי הדין, הרי שאין בה לאיין ולרפא את אותו מחדל קריטי בעקרון הצדק הטבעי,
23 שכן לא יעלה על הדעת כי הבורר ישמע טענות בעל דין ללא נוכחות הצד שכנגד,
24 בוודאי כאשר אין הסכמה מפורשת לעניין זה. יתר על כן, אף אם היו הצדדים
25 מסמיכים את הבוררים לקיים ישיבות במעמד צד אחד, עדיין הייתה חלה על הבוררים
26 החובה ליידע את המתדיין אודות הדברים שנאמרו בפגישותיהם, ליתן לו הזדמנות
27 להגיב לדברים ולאפשר לו להביא ראיות משל עצמו, ובאופן מקביל נכונים הדברים
28 לעניין הצגת כתבי בי דין של צד לעיני משנהו ובכלל זה סיכומי טענות. יפים בעניין
29 זה דברי הנשיא מ' שמגר ברע"א 2213/94 ענבר נ' שטאובר, (1994):
30

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 "אין משמעותה של הסמכה כאמור שהדברים שאמר כל צד
2 לבורר ביחידות, יכולים להישאר נעלמים מבעל הדין האחר,
3 וחובתו של הבורר היתה לפחות ליידע את כל אחד מן הצדדים
4 מה אמר חברו ולאפשר לו להגיב על כך" (הדגשה שלנו).
5

6 חובה זו טבועה במאפייניו הבסיסיים של הליך הבוררות כהליך שיפוטי הכפוף
7 לכללי הצדק הטבעי. כפי שציין הנשיא א' ברק בע"א 610/94 בובינדר נ. הכנ"ר
8 בתפקידו כמפרק בנק צפון אמריקה (2003), אי הקפדה על כללי הצדק הטבעי
9 שומטת את יסודותיו של ההליך השיפוטי מתחתיו. אומר הנשיא ברק:
10

11 "אין צורך להכביר מלים בדבר חשיבותם ומעמדם של כללי
12 הצדק הטבעי. הם בלב ליבו של ההליך השיפוטי. הם מאבני
13 היסוד של שיטתנו המשפטית. שמירה עליהם היא בראש
14 מעיניו של בית המשפט היושב בדין. הם יד ימינו של בית
15 המשפט במסעו לחשיפת האמת. הכלל כי "יישמע האידך
16 גיסא" - "audi alteram partem" - והכלל כי "אין אדם דן
17 בעניינו שלו" - "nemo iudex in re sua" - הם מהיסודות
18 המוסדיים של כללי הצדק הטבעי, הן במשפט העמים והן
19 במשפט הישראלי... לא רק זכות השמיעה והאיסור בדבר
20 משוא פנים הם מעיקרי הצדק הטבעי. המושג רחב ובוודאי
21 שכולל הוא בחובו גם זכויות דיוניות נוספות המוענקות
22 לבעל דין. החלטה שיפוטית הניתנת לאחר שמיעת ושקילת
23 טענות שני הצדדים, ללא משוא פנים ותוך קיום הליך נאות,
24 היא לא רק החלטה צודקת יותר ונראית בעיני הציבור
25 צודקת יותר, אלא גם יעילה יותר בחשיפת האמת".
26

27 23. בנדון נטענו על ידי המשיבים טענות שונות בסיכומיהם, אשר כלל לא
28 הובאו לידיעת המערער שאפשר והיה מעוניין להגיב עליהם, כגון לטעון
29 טענותיו כי הצרופות שצורפו להם הן מזויפות, כפי שאכן טען בנדון לפני בית
30 המשפט, אחר שנחשף לאותן צרופות. ודוק, לא ניתן לומר שעסקינן בדברים
31 שאין עליהם השפעה על תוצאות פסק הבורר. יש לזכור כי עסקינן בנכס
32 מקרקעין הרשום נכון להיום על שם המשיב 2, ובפסק הבורר נפסק כי המערער
33 ישלם למשיבים את החוב לאחר מכירת הנכס, כאשר לערך הנכס יש משמעות
34 בכל הקשור לסך אותו על המערער להשיב למשיבים אם בכלל, וזאת מבלי
35 להיכנס כלל לבחינת לב המחלוקת המשפטית/עובדתית בין הצדדים - האם
36 הסכומים ששולמו על ידי המשיבים עניינם בהלוואה או בהשקעה ברת סיכון.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

רמ"ש 16987-06-23 מ. נ' מ. ואח'

1 בנסיבות אלו בהן קופחו לכאורה זכות יסוד דיוניות אך מהותיות של המערער
2 אשר מניעתן ממנו מהווה פגיעה של ממש בכללי הצדק הטבעי, דומה כי על
3 אף שמדובר בחריג, יש להורות על ביטולו של פסק הבורר - וכך אנו מורים.

4

5

סוף דבר

6

7 24. פסק הבורר – מבוטל, כמו כן מבוטל פסק דינו של בית משפט קמא מיום
8 8.5.23.

9

10 25. המשיבים ישאו ביחד ולחוד בהוצאות המערער בשיעור של 20,000 ₪.

11

12 26. הערובה שהופקדה על ידי המערער תושב לידו באמצעות בא כוחו.

13

14 27. ניתן לפרסום ללא פרטי שמות הצדדים.

15

16 ניתן היום, י"ג אדר א' תשפ"ד, 22 פברואר 2024, בהעדר הצדדים.

17

צביה גרדשטיין פפקין,
שופטת

צבי ויצמן, שופט

ורדה פלאוט, שופטת, סגנית
הנשיאה – אב"ד

